

Dejiny slovenského múzejníctva (MUI_336)

5. prednáška

-

Slovenské múzejníctvo v medzivojnovom období Múzejníctvo počas Slovenského štátu

Mgr. Martin Vitko

Filozofická fakulta Masarykovej univerzity

Slovenské múzejníctvo v medzivojnovom období

- štátny prevrat v r. 1918 spôsobil oveľa väčšie škody ako počas 1. svetovej vojny
- niektorí múzejní pracovníci neboli spokojní s vývojom situácie
- predmety odvezené do Maďarska – múzeum v Košiciach (1919)
- po vzniku 1. ČSR sa muselo od základov pristúpiť k budovaniu slovenského múzejníctva

Slovenské múzejníctvo v medzivojnovom období

- existovalo jediné čisto slovenské múzeum – Slovenské národné múzeum (Turčiansky Sv. Martin)
- so vznikom ČSR nádej, že sa pre rozvoj slovenského múzejníctva vytvoria priaznivejšie podmienky
- múzejníctvo sa ale nedostalo do popredia verejného záujmu
- obnovenie činnosti Matice slovenskej, Muzeálnej slovenskej spoločnosti

Slovenské múzejníctvo v medzivojnovom období

Vládny (štátny) referát na ochranu pamiatok (1919)

- náhrada za dovtedajší uhorský inšpektorát
- dozorný a organizačno-správny orgán
- Ministerstvo s plnou mocou pre správu Slovenska
- **Dušan Jurkovič**

Slovenské múzejníctvo v medzivojnovom období

Zväz československých múzeí

- múzeá mal v kompetencii IV. odbor Ministerstva školstva a národnej osvety
- snaha o vytvorenie organizačnej štruktúry čs. múzejníctva (štátne a krajské múzeá)
 - na Slovensku vtedy štátne len múzeum v Košiciach, niekoľko župných a mestských múzeí, väčšina spolkových inštitúcií
- organizácia, ktorá by združila múzeá, obhajovala ich záujmy, podľa predstáv MŠANO usmerňovala ich činnosť, a tak nepriamo presadzovala vplyv štátnej správy
- vznikol **Zväz československých vlastivedných múzeí**, následne **Zväz československých múzeí (1924)**

Slovenské múzejníctvo v medzivojnovom období

Zväz československých múzeí

- úlohy:
 - poskytovať rady vo veciach správnych, organizačných, finančných a odborných
 - hájiť pred úradmi záujmy členských múzeí
 - vydávať jednotné tlačivá a príručky
 - usporadúvať kurzy a školenia
- nemal výkonnú moc
- istá forma nátlaku prostredníctvom subvencií
- inšpekcia činnosti múzeí – dvojročné lehoty

Slovenské múzejníctvo v medzivojnovom období

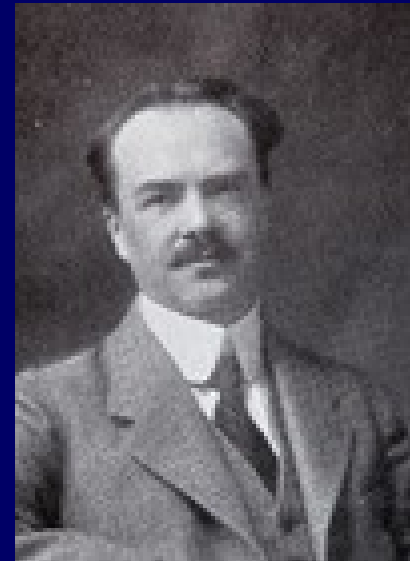
Zväz československých múzeí

- slovenské múzeá boli vo Zväze organizované len čiastočne
- v r. 1925 to bolo iba 12 múzeí
- v múzejnej rade zastúpení i slovenskí múzejníci – jedným z podpredsedov býval spravidla Slovák

Karol Anton Medvecký

Fedor Houdek

Slovenské múzejníctvo v medzivojnovom období

Zväz československých múzeí

- **celoštátne múzejné zjazdy**
 - vrcholné orgány Zväzu – volili členov múzejnej rady
 - miesto: striedavo Čechy, Morava, Slovensko
 - nadviazanie a upevňovanie kontaktov s českými kolegami
- Bratislava (1922)
- Turčiansky Sv. Martin (1927)
- Bratislava (1930)
- Kremnica, Banská Štiavnica, Banská Bystrica (1933)
- východné Slovensko (1936)

Slovenské múzejníctvo v medzivojnovom období

Zväz československých múzeí

- **úlohy múzejnej rady Zväzu:**
 - vydanie múzejného zákona
 - vytvorenie siete múzeí
 - riešenie zlej situácie v evidencii zbierok – jednotný formulár vytvorený
 - kurzy pre správcov múzeí
 - jednotný katalogizačný lístok
 - snaha o publikovanie metodických pokynov či príručiek – nerealizované
- **Jan Hofman**

Slovenské múzejníctvo v medzivojnovom období

Múzejní inšpektori

- priamy zásah MŠANO do organizácie múzejníctva
- podávali správy o stave múzeí
- navrhovali štátnu subvenciu
- nemali výkonnú moc
- na Slovensku ním bol **Josef Polák** (Košice)

Slovenské múzejníctvo v medzivojnovom období

Slovenské vlastivedné múzeum (Bratislava)

- zámer byť celoslovenským vlastivedným múzeom
- Bratislava – nové kultúrne a spoločenské centrum Slovenska
- nedostatok priestorových a finančných prostriedkov
- všetky pracovne a depozitáre presťahované do Zemedelského múzea (1934)
- definitívne vyhovujúce umiestnenie v r. 1940

Slovenské múzejníctvo v medzivojnovom období

Zemedelské múzeum (Bratislava)

- celoštátny Zemedelský múzejný spolok ako svoju krajinskú odbočku
- štedro dotované -> vlastná budova (1924–1928)
- autonómnu zložkou **Lesnícke múzeum** (1927)
- expozície v dobe svojho vzniku pokladané za vrchol slovenského múzejníctva (1930)

Slovenské múzejníctvo v medzivojnovom období

Slovenské národné múzeum (Turčiansky Sv. Martin)

- Nová priestranná a reprezentatívna budova (1932)
- Nové historické a etnografické expozície
- Zamýšľalo sa vytvorenie Múzea ľudovej architektúry podľa vzoru škandinávskych skanzenov – napokon nere realizované

Slovenské múzejníctvo v medzivojnovom období

Novovzniknuté múzeá

- **Štátne banské múzeum Dionýza Štúra** (1927; Banská Štiavnica)
- **Múzeum Slovenského krasu** (1928-1930; Liptovský Sv. Mikuláš)
- **Diecezálne múzeum** (1930; Spišská Kapitula)
- **Židovské múzeum** (1928; Prešov)
- **Múzeum Františka Richarda Osvalda** (1934; Trnava)

Slovenské múzejníctvo v medzivojnovom období

Novovzniknuté múzeá

- Oravské múzeum pri Čaplovičovej knižnici v Dolnom Kubíne (1927)
- Mestské múzeum v Leviciach (1927)
- Matičné jubilejné múzeum v Sabinove (1928)
- Pedagogické a vlastivedné múzeum v Malackách (1929)
- Mestské múzeum v Kežmarku (1928)
- Mestské múzeum v Prešove (1931)
- Mestské múzeum v Piešťanoch (1931)
- Múzeum P. O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne (1932)
- Vlastivedné múzeum v Nových Zámkoch (1935)
- Múzeum Hornej Nitry v Prievidzi (1935)
- Mestské múzeum v Žiline (1936)
- Banícke múzeum v Gelnici (1938)

Slovenské múzejníctvo v medzivojnovom období

Nerealizované múzeá

- **Rímske múzeum**
- **Banské múzeum v Štóse**
- **Miestne múzeum v Trenčianskych Tepliciach**
- **Priemyselné múzeum v Lučenci**

Slovenské múzejníctvo v medzivojnovom období

Muzeálna slovenská spoločnosť

- fungovala popri Zväze a slúžila slovenskému kultúrnemu rozvoju
- znovuoobnovenie vydávania **Zborníka Muzeálnej slovenskej spoločnosti** – snaha o metodický, odborný a informačný charakter
- isté vymedzenie voči štátom presadzovanej ideológií čechoslovakizmu
- **všeobecne za 1. ČSR v múzejníctve**: profesionalizácia, nové účelové budovy s expozíciami, rozšírenie výskumu – všetko aj vďaka pomoci z českých zemí

Slovenské múzejníctvo v medzivojnovom období

Verejné aukcie starožitností a umeleckých diel

- doklad osudu niektorých zbierok, úrovne súkromného zberateľstva, postoja spoločenského zriadenia k záchrane umeleckých a historických zbierok
- v porovnaní s českými krajinami oveľa menej zachovaného pôvodného vybavenia zámkov či kaštieľov
- 15 dražieb umeleckých zbierok – **Josef Polák (1922 – 1927)** – **Pálffyovské zbierky**, ale aj iné...

Múzejníctvo v období Slovenského štátu

- zmena v organizácií i zameraní múzeí
- teritoriálna strata južného Slovenska – ochudobnenie o viaceré múzeá (Košice, Komárno, R. Sobota, Rožňava)
- rozšírenie o špecializované múzeá
- nútený odchod Čechov do Protektorátu – značné výmeny na postoch i v múzejníctve
- hľadanie novej tváre slovenského múzejníctva

Múzejníctvo v období Slovenského štátu

Múzejníctvo v období Slovenského štátu

- Mestské múzeum v Banskej Bystrici
- Mestské múzeum v Banskej Štiavnici
- Šarišské múzeum v Bardejove
- Slovenské vlastivedné múzeum v Bratislave
- Zemedelské múzeum v Bratislave
- Oravské múzeum v Dolnom Kubíne
- Mestské múzeum v Kežmarku
- Mestské múzeum v Kremnici
- Spišské múzeum v Levoči
- Múzeum Slovenského krasu v Liptovskom Sv. Mikuláši
- Krajinské múzeum v Nitre
- Komposesorátne múzeum v Oravskom Podzámku
- Piešťanská muzeálna spoločnosť
- Múzeum Karpatikum v Poprade
- Muzeálny spolok Hornej Nitry v Prievidzi
- Židovské múzeum v Prešove
- Liptovské múzeum v Ružomberku
- Blahovo múzeum v Skalici
- Diecezálne múzeum v Spišskej Kapitule
- Mestské múzeum v Trenčíne
- Muzeálna spoločnosť F. R. Osvalda v Trnave
- Tatranské múzeum vo Veľkej (Poprade)
- Slovenské národné múzeum v Turčianskom Sv. Martine

Múzejníctvo v období Slovenského štátu

Slovenské hygienické múzeum

(1940; Bratislava)

- názorne poučiť návštevníkov o moderných poznatkoch hygieny a ich aplikácií na ľudský život
- sídlilo v 7 miestnostiach bývalých kasární v Bratislave
- zbierky získané darom z Hygienického múzea v Drážďanoch

Vojenské múzeum

(1941; Bratislava)

- historické zachytenie všetkého, čo súviselo so Slovenskom a Slovákmi na poli vojenstva
- súčasť Vojenského vedeckého ústavu
- takisto sa nachádzalo v kasárňach

Múzejníctvo v období Slovenského štátu

- vznik **Slovenského múzea** – zlúčenie Slovenského vlastivedného a Zemedelského múzea do jednej inštitúcie
 - odbor poľnohospodársky a lesnícko-poľovnícky
 - tvorba ľudu
 - odbor historicko-archeologický
 - galerijný odbor
 - prírodovedný a technický
- **Slovenská galéria (1943)**
- bombardovania a požiar (1944-1945) = zbrzdený rozvoj

Múzejníctvo v období Slovenského štátu

- Ministerstvo školstva a národnej osvety ako dozorný orgán múzeí
- po metodickej stránke usmerňované **Zväzom slovenských múzeí**:
 - vznik 10. 12. 1939 v Turčianskom Sv. Martine
 - prakticky rovnaký význam ako Zväz československých múzeí
 - predsedom **Pavel Florek**
 - Muzeálna rada

Múzejníctvo v období Slovenského štátu

- Úlohy a ciele zväzu:

- určiť právny stav jednotlivých múzeí a vymedziť ich zberateľské kompetencie
- prednášky pre verejnosť – vzbudiť záujem o múzeá
- zjednotenie evidencie
- vydanie pokynov k ochrane a konzervácii predmetov
- kurzy na zlepšenie odbornosti pracovníkov
- snaha vybudovať skutočné a reprezentatívne Slovenské národné múzeum ako doklad kultúry
- náležité oceňovanie a verejné uznávanie práce múzejných pracovníkov
- právo aby bez jeho súhlasu nemohlo byť založené nové múzeum
- kontrola členských múzeí za účelom zistenia prípadných nedostatkov
- hájiť členské múzeá voči iným inštitúciám

Múzejníctvo v období Slovenského štátu

- zorganizované celkovo 3 **múzejné zjazdy** (Banská Štiavnica, Kežmarok, Liptovský Sv. Mikuláš)
- úspechom založenie **Knižnice Zväzu slovenských múzeí**
- s postupom doby ale útlm činnosti Zväzu
- **múzeá a vojnové udalosti:**
 - obežník o ochrane pred leteckými útokmi (1943)
 - SNP – poškodenie martinského múzea
 - bombardovanie: Bratislava, Nové Zámky, Zvolen, Kežmarok